

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชน
ในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย
PROMOTING OF PUBLIC PARTICIPATION AND CONSCIOUSNESS OF
THE PEOPLE IN BUILDING A SOCIETY OF HARMONY
RECONCILIATION IN THAI SOCIETY

พระราชสิทธิเวที¹

พระมหาเมธี จันทวโร (ไวยวัฒน์)², พระสมุห์ฉลวย เทวโสโร (บุญมั่ง)³,
ศราวุธ ปลอดภัย⁴, ชัยภัทร ปทุมทา⁵ และ วิชิต ไชยชนะ⁶
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{1,2,3,4,5,6}

Phrarat Sittivetee¹,

PhramahaMeete Chanthawangso², PhrasamuChaloe Teewasaro³,

Sarawat Plodpai⁴, Chaipat Pathumtha⁵ and Wichit Chaichana⁶

Pichit Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University^{1,2,3,4,5,6}

Corresponding Author, Email: noppwan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม 2) สร้างจิตสำนึกของประชาชน และ 3) การบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเจาะจงจำนวน 45 รูป/คน โดยการจัดเวทีสานเสวนาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 คน

* ได้รับบทความ: 22 เมษายน 2564; แก้ไขบทความ: 27 มิถุนายน 2564; ตอประวัติพิมพ์: 29 มิถุนายน 2564

Received: April 22, 2021; Revised: June 27, 2021; Accepted: June 29, 2021

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมตามหลักบรรพชาเพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยนั้นต้องอาศัยแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ทำให้มีความสามัคคีในหมู่คณะ หากทุกคนได้นำไปปฏิบัติแล้ว ก็จะนำความสุข ความสงบ ความสามัคคีก็จะเกิดกับครอบครัว หมู่คณะ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมมีการจัดกิจกรรมตามหลักบรรพชา ดังนี้ 1) กิจกรรมด้านการศึกษา 2) กิจกรรมด้านศาสนา 3) กิจกรรมด้านการเมือง 4) กิจกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม การสร้างจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบรรพชา อาศัยบุคคล ระบบกลไก และการสื่อสาร เป็นพลังขับเคลื่อน จากจุดเริ่มต้นไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) การสร้าง การรับรู้ การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก 2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องตระหนัก 3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด 4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ 5) การชักนำไปสู่ปฏิบัติ 6) การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ 7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ 8) การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง และการบูรณาการ การมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย นำเสนอแนวทาง ดังนี้ 1) สร้างความมั่นคง 2) กระจายอำนาจสู่ชุมชน 3) สนับสนุนอนุรักษ์ส่งเสริมขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม 4) เรียนรู้ความสงบและสันติสุขจากภายใน 5) เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นเอกภาพของชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การสร้างจิตสำนึก; หลักบรรพชา, ความปรองดองสมานฉันท์

Abstract

The objectives of this study are 1) To promote participation 2) To build awareness of the people and 3) Integrating participation and building awareness of the people in building a society of reconciliation of Thai society. It is a qualitative research. Focus on action research by conducting in-depth interviews with selected key informants, 45 photos / person, organized a forum for 21 key informants.

The results of the research were as follows: The religious participation in building a society of reconciliation in Thai society requires the concept of Buddhism as a principle that leads to unity among the group. If everyone has put it into practice Will bring happiness, peace, and unity to the family, group, community, society and nation. Participation has organized activities according to the principles as follows: 1) Education activities 2) Religious activities 3) Political activities 4) Justice process activities Creating awareness of the people according to the principle of education depends on people, systems, mechanisms and communication. It is the driving force from the beginning to

the achievement of the objectives, as follows: 1) creating awareness, creating awareness on the issues that need to be conscious, 2) identifying value, importance and necessity to realize 3) Encourage thinking 4) Influencing acceptance 5) Inducing it into action 6) Invitation to dissemination 7) Emphasizing continuity in thinking and action 8) Enhancement To make the mind stable and strong Integrating participation and building awareness of the people in building a society of reconciliation of Thai society. Guidelines are presented as follows: 1) Build wealth 2) Decentralize power to communities 3) Support conservation, promote traditions and culture 4) Learn peace and peace from within P 5) Strengthen unity and unity of the community.

Keywords: Participation; Consciousness; Principle; Harmony; Reconciliation

บทนำ

ในสังคมที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยทางชีวภาพ (ม.ร.ว.พยุหติสาณ ชุมพล, 2543 : 41) และปัจจัยด้านอื่น ๆ เพื่อสนอง “ความต้องการ” ของตนเอง “ความอยาก หรือความต้องการ” ได้เข้าไปสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างไร การที่มนุษย์และสังคมไม่เข้าใจธรรมชาติของความอยากหรือความต้องการอย่างแท้จริง จึงทำให้ “ติดกับดัก” ของความขัดแย้ง ทั้งนี้รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ถือเป็นวาระสำคัญ โดยได้กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่องโดยได้กำหนดให้มีการขับเคลื่อนในภาพรวมเน้นการให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนการเปิดพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและส่งเสริมการสร้างสภาวะของการอยู่ร่วมกันให้มากขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขยายผลไปในวงกว้างและเป็นการสร้างความปรองดองที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

การบริหารราชการแผ่นดินซึ่งจะดำเนินการเพื่อให้เกิดพัฒนาการในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและจะดำเนินการสร้างความปรองดองสมานฉันท์อย่างต่อเนื่องเพื่อลดความขัดแย้งและป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นใหม่ การปรองดอง (reconciliation) (กรมการศาสนา, 2563) เป็นการจัดการความขัดแย้งระหว่างกลุ่มในสังคม ที่เคยแตกแยก ต่อสู้ และปะทะกัน ทั้งในระดับความคิด และในระดับการใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ในการตกลงเพื่อเข้าสู่การเจรจาสันติภาพ (Peace Talk) ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรง และทำการสร้างองค์กร หรือสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยในการเข้ามาช่วยปรองดองและต่อรองอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือเยียวยาความเสียหายโดยเริ่มจากการแสวงหาความจริงในอดีต

สาเหตุความไม่เป็นธรรมในสังคม การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความขัดแย้ง การแสวงหาข้อเท็จจริงของความคิดแต่ไม่หาคนผิด และการจัดสรรอำนาจใหม่ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ แต่ควรระลึกด้วยว่าการใช้กฎหมายนิรโทษกรรมแต่เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถนำไปสู่การปรองดองอย่างแท้จริงได้ วิธีการเพื่อยุติความขัดแย้งยุติการใช้ความรุนแรงและพยายามสร้างบรรยากาศ ความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมโดยรวม ด้วยมุ่งหวังให้ประชาชนเพื่อนร่วมชาติสามารถหันกลับมาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้ดังที่เคยเป็นมา แม้จะมีความคิดเห็นและทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ประชาชนต้องสามารถอยู่ร่วมกันได้ตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตยบนพื้นฐานของการยึดหลักนิติรัฐ นิติธรรม ดำเนินนโยบายสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะผลักดันการปฏิรูปให้บรรลุผลสำเร็จ โดยมีผลการดำเนินการที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการสร้างความปลอดภัยสมานฉันท์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

สังคมชนบทไทยเริ่มหลุดออกจากพันธะทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเดิมมากขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ กรอบการคิดบนพื้นฐานวัฒนธรรมแบบชาวบ้านในการพัฒนาชนบทที่เน้นบทบาทของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ที่บูรณาการบทบาทของแต่ละสถาบันเข้าด้วยกัน เริ่มเปลี่ยนแปลงไปแต่เดิมกรอบความคิดนี้มีเพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถทำหน้าที่สอดคล้องประสานกัน ในการพัฒนาเด็กในชนบทและคนในชนบทตามแนว “จิตวัฒนธรรมชุมชน” หรือวัฒนธรรมเดิมของชุมชนไทยได้แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าการใช้กรอบความคิดดังกล่าว ไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลใด ๆ อีกแล้วเพราะทั้งบ้าน (ครอบครัว) วัดและโรงเรียนต่างก็เปลี่ยนแปลงบทบาทไปจากเดิมเกือบจะโดยสิ้นเชิง ถึงแม้สังคมชนบทไทยในทุกภูมิภาคจะกำลังสลายหลุดออกจากพันธะทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเดิม แต่ผู้คนในสังคมชนบทก็กำลังร่วมกันสร้างความหมายของความสัมพันธ์ทางสังคมชุดใหม่ขึ้น เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่ถาโถมเข้ามาในชีวิตตน เช่น แทนที่จะปล่อยให้วัดหรือโรงเรียนทำหน้าที่อย่างเป็น “อิสระ” จากการควบคุมของชาวบ้านเหมือนดังในอดีต (โดยที่รัฐเป็นฝ่ายเดียวที่มีบทบาทต่อวัดและโรงเรียน) กับเกิดปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านในชนบทเริ่มเข้าไปควบคุมและเปลี่ยนแปลง บทบาทของวัดและโรงเรียนจนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพระ เจ้าอาวาส และครูกับชาวบ้านในชนบทขึ้นอยู่เนื่อง ๆ การนำเอาบ้าน วัด โรงเรียน “บวร” ซึ่งเป็น 3 องค์หลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและ สร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยให้ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาตัดสินใจรวมแก้ปัญหาของชุมชนซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้รดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัด/ศาสนสถานก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้น บวร คือ บ้าน - วัด - โรงเรียน จึงเป็นองค์กรในพื้นที่ที่มีความสำคัญที่ร่วมพัฒนาคอนไทยสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทำให้คนไทยคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหา

เป็นอ่านออกเขียนได้สร้างมนโสำนึกความดีงามจรรยาบรรณการพัฒนาการเป็นไปตามวัยสามารถอยู่ในสังคมและประกอบสัมมาชีพอย่างป็นสุขและยังยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมตามหลักบรรเพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบรรเพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห้นถึงสภาพจิตสำนึก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างจิตสำนึก และเสริมสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึก
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 45 คน ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่, กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ (ปรองดอง) 3 รูป/คน 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชนที่มาร่วมสร้างความปรองดอง 4 คน 3) ผู้อาวุโสวิศวกร ปราชญ์ชาวบ้าน แกนนำพื้นที่วิจัย เครือข่าย 4 คน 4) กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย 4 คน จำนวนพื้นที่ละ 15 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 2.1 การลงพื้นที่โดยการลงพื้นที่สำรวจชุมชนที่มีผลงานเด่นทางด้านการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในแต่ละพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน 3 พื้นที่วิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลประวัติความเป็นมาของบริบทพื้นที่
 - 2.2 การสัมภาษณ์ สันทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เพื่อทราบถึงแนวบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 2.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระสงฆ์ กลุ่มผู้นำ, ผู้นำชุมชน กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ (ปรองดอง) กลุ่มผู้ร่วมงานประชาชน ผู้อาวุโสวิศวกร ปราชญ์ชาวบ้านแกนนำ เครือข่าย กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย

2.4 การพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ตั้งคำถามที่ต้องการศึกษา และศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เอกสาร รายงานในระบบฐานข้อมูลออนไลน์ ประกอบกับการบอกเล่า จากบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เห็นข้อมูลที่หลากหลาย 3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่วิจัย เครือข่าย 3 พื้นที่ จำนวนพื้นที่ละ 5 ราย จำนวน 15 ราย 2) กลุ่มเยาวชน นักเรียน ในพื้นที่วิจัย 3 พื้นที่ เพื่อร่วมเรียนรู้ สืบสานในการสร้างจิตสำนึก ต่อวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธต่อสิ่งแวดล้อม ต่อความสัมพันธ์ทางสังคม และต่อความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านวิถีแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำครอบครัว การเรียนรู้ของบุคคล โครงการในพื้นที่ จำนวนพื้นที่ละ 2 ราย รวม 6 ราย โดยการลงพื้นที่เพื่อบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข้อมูลชุมชนในส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย ในที่นี้ผู้วิจัยได้ไปศึกษาการมีส่วนร่วมตามหลักบรร (ชุมชน-วัด-ราชการ) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน นำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชน อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การร่วมดำเนินการของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนด การแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในพื้นที่ในชุมชนร่วมกันอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยและผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมตามหลักบรร (ชุมชน-วัด-ราชการ) เพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็น หลักธรรมที่ทำให้มีความสามัคคีในหมู่คณะ ให้เกียรติ ให้เคารพ และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบสุข หากทุกคนได้นำไปปฏิบัติแล้ว ก็จะนำความสุข ความสงบ ความสามัคคี

ก็จะเกิดกับครอบครัว หมู่คณะ ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมมีการดำเนินการจัดกิจกรรมของชุมชนตามหลักบวร ดังนี้ 1) กิจกรรมด้านการศึกษา 2) กิจกรรมด้านศาสนา 3) กิจกรรมด้านการเมือง 4) กิจกรรมด้านกระบวนการยุติธรรม การสร้างจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบวร เพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทย อาศัยบุคคล ระบบกลไก และการสื่อสารเป็นพลังขับเคลื่อนจากจุดเริ่มต้นไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การสร้าง การรับรู้ การสร้าง การรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก 2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องตระหนัก 3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด 4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ 5) การชักนำไปนำไปปฏิบัติ 6) การเชิญชวนให้เข้าไปเผยแพร่ 7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและ การปฏิบัติ 8) การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง และการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทยนำเสนอแนวทางดังนี้ 1) สร้างความมั่งคั่ง (W = Wealth) 2) กระจายอำนาจสู่ชุมชน (A = Authority) 3) สนับสนุนอนุรักษ์ส่งเสริมขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม (T = Traditions & Cultures) 4) เรียนรู้ความสงบและสันติสุขจากภายใน (P = Peace Education) 5) เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นเอกภาพของชุมชน (U = Unity)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมตามหลักบวร (ชุมชน-วัด-ราชการ) เพื่อสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์พื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่งพบว่า ส่วนใหญ่ของการมีส่วนร่วมจะเริ่มต้นที่คนในชุมชนก่อน เพราะมีความต้องการพัฒนาอยู่ตลอด เช่น บ้านเขาเขียวอยากมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มรายได้ บ้านไผ่รอบอยากมีแนวทางอนุรักษ์วิถีชาติพันธุ์ไทดำ บ้านศิลา อยากจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัดเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับราชการ หากมีทั้ง 3 ส่วน คือ ชุมชน-วัด-ราชการ ที่พร้อมช่วยกันจะสามารถสร้างชุมชนที่มีความปรองดองและยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธ จีนา และ รมิตา จีนา (2560 : 47-60) ได้นำเสนอการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ ภายใต้โครงการบวรสันติสุข พบว่า (1) โครงการบวรสันติสุข เกิดจากแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ของคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการในโครงการบวรสันติสุข มีการบูรณาการทุกหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ (3) แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการโครงการบวรสันติสุข อาศัยหลัก 5 บ. ได้แก่ 1. บารมีผู้นำ 2. บำเพ็ญทำด้วยจิตอาสา 3. บวรชนสนทนา 4. บูรณาการสัมพันธ์ 5. บริหารความยั่งยืน เพื่อให้บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นองค์กรหลักแห่งการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. การสร้างจิตสำนึกของประชาชนตามหลักบรรพชนที่วิจัยทั้ง 3 แห่งมีบริบทที่แตกต่างกัน จึงใช้อัตลักษณ์บริบทของชุมชนเป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกความปรองดอง ไม่รอบใช้วิถีวัฒนธรรมชาวไทดำสร้างจิตสำนึกให้อนุชนรุ่นหลังอนุรักษ์และสืบต่อวิถีไทดำ บ้านเขาเขียวสร้างจิตสำนึกจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา กับ “คน ดิน น้ำ ป่า สัตว์ป่า” บ้านศิลาใช้ฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกแห่งความปรองดอง การปลูกฝังจิตสำนึก มี 8 วิธี ดังนี้ 1) การสร้าง การรับรู้ การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก 2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็นที่ต้องตระหนัก 3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด 4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ 5) การชักนำให้นำไปปฏิบัติ 6) การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ 7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ 8) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงศรี ตุ่นทอง และคณะ (2560 : 65-74) พบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนจังหวัดลพบุรี ใช้การเปลี่ยน พฤติกรรมทางปัญญา มี 4 ขั้นตอน คือ 1) จัดกิจกรรมสร้างความตระหนัก 2) การวางแผนพัฒนาสาธารณะ 3) การดำเนินการตามแผน และ 4) การสะท้อนตนเองเพื่อการปรับปรุงตนเอง โดยในขั้นตอนการวางแผนพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะเน้นการชี้แนะการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ผลการประเมินรูปแบบฯ พบว่า โดยภาพรวมจิตสำนึกสาธารณะของเยาวชนหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของ ส่วนรวม และด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมของเยาวชนหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมของเยาวชนหลังใช้กับ ก่อนใช้รูปแบบฯ ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากษัตริย์ กิตติโสภณ (แห่หลี่) (2558 : 55-62) พบว่า 1) การสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของแต่ละคนก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาส่วนกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้หลักการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนพื้นที่วิจัยทั้ง 3 แห่งต่างมีบริบทที่แตกต่างกัน จึงต้องกำหนดแนวทางบูรณาการกับหลักบรรพชน และประยุกต์กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) การแสดงออกทางการกระทำที่เป็นมิตรไมตรีต่อทุกคน 2) การใช้วาจาที่มีเมตตาต่อกัน 3) การให้ความจริงใจหรือความรู้สึกที่ดีต่อกัน 4) การรักษากฎระเบียบและข้อตกลงร่วมกันในการทำให้งานบรรลุเป้าหมาย และ 5) การมีความเห็นร่วมกันในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิสาร ตันไชย (2563 : 1-20) ว่าการจะสร้างสังคมปรองดองหลังความขัดแย้งรุนแรง สังคมต้องมีความเข้าใจร่วมกันว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มีสาเหตุมาจากอะไรการที่จะแก้ไข หรือความขัดแย้งยังคงอยู่ก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับความขัดแย้งดังกล่าวโดยไม่ให้ความเห็นต่างนำไปสู่การใช้ความรุนแรง

จะต้องมีกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางออกต่อความขัดแย้ง มีข้อตกลงร่วมกันในการที่จะแก้ไขเหตุความขัดแย้งหรือบริหารความขัดแย้งมิให้ขยายตัวเป็นความรุนแรง เมื่อมีข้อตกลงร่วมกันแล้วก็ต้องมีความพยายามในการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ๆ ด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร ดอกจันทร์ และรพีพร ธงทอง (2563 : 87-96) ว่าวิธีการสร้างความปรองดองเพื่อการอยู่ร่วมกันควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมโดยให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชนและประชาชนให้ดำเนินบรรลุปเป้าหมายเพื่อปลูกฝังความปรองดองส่งเสริมและสนับสนุนด้านงบประมาณและวิทยาการความรู้ด้วยการมีส่วนร่วมรับรู้ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินการและการมีส่วนร่วมตรวจสอบโครงการและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล (2563 : 57-68) ได้วิจัยเรื่องการสร้างความไว้วางใจเพื่อสร้างโอกาสสมานฉันท์ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า การสร้างทุนทางสังคม มีหลัก 3 ประการ 1. การส่งเสริมการเมืองประชาธิปไตย แบบการเลือกตั้งและเป็นที่ยอมรับของประชาชน 2 การออกแบบระบบการเลือกตั้งให้โปร่งใสเหมาะสมเป็นที่ยอมรับทุกฝ่าย 3. การเมืองทุกฝ่ายควรร่วมมือสร้างสรรค์ ตั้งแต่กระบวนการปรองดอง นิรโทษกรรมทางการเมือง ลดความเหลื่อมล้ำทาง เศรษฐกิจ แก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน และการปฏิรูประบบกฎหมายให้เกิดความยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) การศึกษาวิจัยนี้มุ่งเน้นที่พลังบวร แม้ว่าจะเป็นองค์ประกอบที่ครอบคลุมส่วนต่าง ๆ ในชุมชนได้ระดับหนึ่ง แต่ยังมีภาคส่วนอื่นนอกจาก บ้าน วัด และราชการ คือองค์กรเอกชน มูลนิธิ องค์กรทางศาสนาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่พระพุทธศาสนา ซึ่งต่างก็มีส่วนในการสร้างความปรองดองได้เช่นกัน

2) การบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย ควรมีแนวทางดังนี้ 1) สร้างความมั่งคั่ง (W = Wealth) และ 2) สร้างอำนาจให้กับชุมชน (A = Authority) โดยสืบสานวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี 3) (T = Traditions & Cultures) อันติงามของท้องถิ่น เรียนรู้สันติสุขและความสงบ 4) (P = Peace Education) และต้อง 5) (U = Unity) ร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงจะสามารถสร้างความปรองดองสมานฉันท์ได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สามารถนำผลวิจัยไปศึกษาและปรับประยุกต์เข้าไปเป็นแผนพัฒนาชุมชนได้

2) วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปบูรณาการเสริมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชน โดยสามารถเสนอความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนพื้นที่บริการได้

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

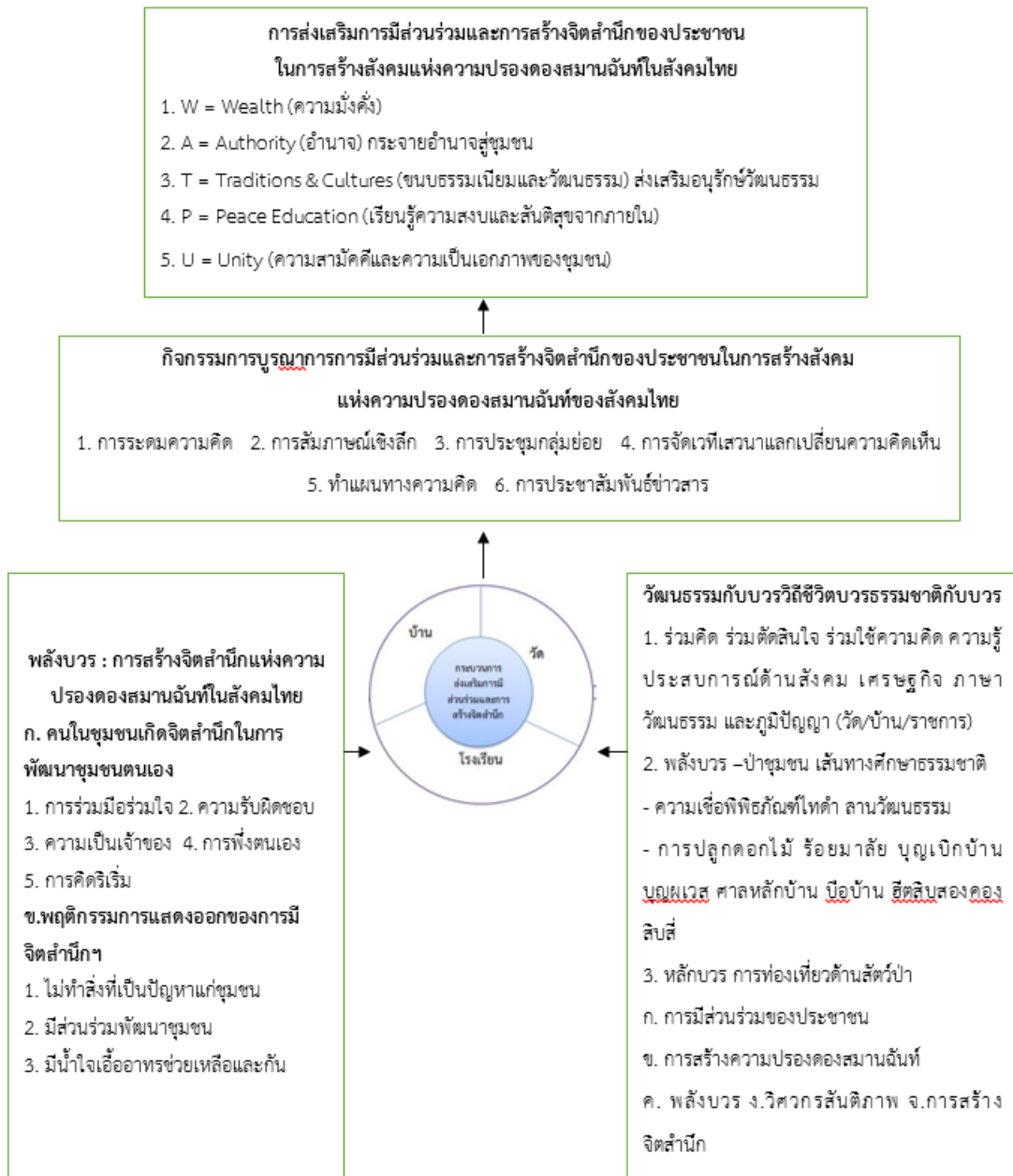
การนำผลการศึกษาหรือโมเดลงานวิจัยนี้ไปทดลองใช้ในพื้นที่จริงของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงปัญหาและอุปสรรคในการนำโมเดลไปประยุกต์เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาพื้นที่ที่มีการสำรวจความต้องการของชุมชนเพื่อสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์นอกจากตอบคำถามตามวัตถุประสงค์งานวิจัยแล้ว การบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทยผ่านการนำเสนอโมเดลต้นแบบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความยั่งยืนและมีสันติสุข โดยวัด บ้าน และราชการจะต้องร่วมกันมีส่วนร่วมในการออกแบบความสัมพันธ์ทำให้สังคมหรือชุมชนนั้นเป็นแผ่นดินที่มีสันติสุข (Peace Land) ทั้งนี้เพื่อทำให้บทบาทของวัดซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของ บ้านและราชการมีความโดดเด่นและทรงคุณค่าเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาและที่พึ่งของชุมชน จึงขอเสนอแนวทางการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการสร้างสังคมแห่งความปรองดองสมานฉันท์ของสังคมไทย ดังนี้ คือ

1) สร้างความมั่งคั่ง (W = Wealth) และ 2) อำนาจของชุมชน (A = Authority) ที่สืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี 3) (T = Traditions & Cultures) อันติงามของท้องถิ่นการเรียนรู้สันติสุขและความสงบ 4) (P = Peace Education) ในวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพึ่งตนเองได้โดยการรู้จักความพอเพียงและการแบ่งปันในชุมชนการใช้ศาสนสถานหรือสถานที่สวยงามมาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของทุกศาสนาและความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ อาชีพของคนในชุมชนตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่ด้วยพื้นฐานที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันเช่นอาหารและขนมพื้นบ้านทั้งหลายทั้งมวลนี้ต้องอาศัยความสามัคคี 5) (U = Unity) การร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันโดยมีวัดซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางประสานเชื่อมโยงทุกศาสนาทุกความเชื่อจากทุกชุมชนให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานสมบัติที่มีในวัดประดุจดังเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชนการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถประสานสามัคคีโดยมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนนั้นเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความยั่งยืน

นอกจากนี้การนำทรัพยากรของชุมชนเป็นชุมชนทรัพย์สร้างรายได้ให้กับชุมชนนั้นเป็นปัจจัยสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีบทบาทในการรักษาและวางแผนทรัพยากรชุมชนให้คงอยู่เป็นมรดกแก่ชนรุ่นหลังสืบไปโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนทั้งนี้วัดนับว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนโดยอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำที่ทรงคุณธรรมเป็นที่ยอมรับและสร้างความศรัทธาให้กับชุมชนองค์ประกอบทั้งหลายเหล่านี้กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างการท่องเที่ยวชุมชนให้ยั่งยืนได้อย่างแท้จริงทุกองค์ประกอบเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อกันและกัน สานสัมพันธ์ทั้งด้านจิตใจและด้านการดำเนินชีวิตส่งเสริมให้ชุมชนมีความสันติสุขเป็นมรดกให้ชนรุ่นหลังได้ตระหนักเห็นคุณค่าและดำเนินรอยตามแบบอย่างสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). รายงานผลการดำเนินงานของรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ครบรอบ 1 ปี (12 กันยายน 2557 -12 กันยายน 2558). สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2563, จาก https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/policy/11.pdf
- กรมการศาสนา. (2563). การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมโดยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) สู่สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2563, จาก <https://www.dra.go.th/site.2560/about.Thai-29-224-0-0.0.html>
- ทรงศรี ตุ่นทอง และคณะ. (2560). รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนจังหวัดลพบุรี โดยใช้การปรับพฤติกรรมทางปัญญา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 65-74.
- พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ. (2558). การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 55-62.
- ภาสกร ดอกจันทร์ และ รพีพร ธงทอง. (2563). การสร้างความปรองดองของประชาชนในจังหวัดเลยตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 3(1), 87-96
- ม.ร.ว.พทุธิสาณ ชุมพล. (2543). สันติภาพภายใต้เงื่อนไขของความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองในมนุษย์กับสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุรธร จีนาและ รมิตา จีนา. (2560). บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(1), 47-60.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2563). การสร้างความปรองดองแห่งชาติ. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 10(1), 1-21.
- สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล. (2563). การสร้างความไว้วางใจเพื่อสร้างโอกาสสมานฉันท์ในสังคมไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 3(2), 57-68.